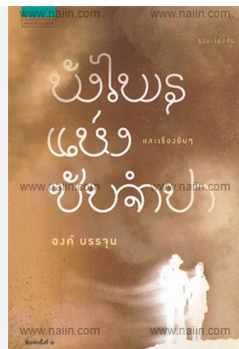

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

ชื่อหนังสือ	บังไพรแห่งซบจำปาและเรื่องอื่น ๆ
ผู้แต่ง	องค์ บรรจุน
ปีที่พิมพ์	2560
จัดพิมพ์โดย	แพรวสำนักพิมพ์
จำนวนหน้า	203 หน้า

ภาพสะท้อนความเป็นอื่นของคนชายขอบในรามเรื่องสั้น “บังไพรแห่งซบจำปาและเรื่องอื่น ๆ”

Reflection of Otherness of Marginal People in Collection of Short Story
“Bang phrai heang sap cham pa and Other Stories”

ชาคริต แก้วทันคำ¹ / ChakritKaewtankham¹

Khao Wiset Sub District, Wang Wiset District

Trang 92220, Thailand

E-mail: jaochaiyoy@hotmail.com

บทนำ

ในสังคมพหุวัฒนธรรม (multicultural society) ซึ่งมีความหลากหลายและแตกต่างทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม จึงเกิดการแบ่ง “เขา” แบ่ง “เรา” เป็น “คนชายขอบ” (marginal people) ทั้งในทางภูมิศาสตร์ซึ่งหมายถึง คนที่อยู่ชายขอบพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่งโดยไม่ได้เคลื่อนย้ายจากถิ่นฐานเดิม และกลุ่มคนที่เคลื่อนย้ายจากภูมิลำเนาเดิมด้วยเหตุผลทางธรรมชาติ หรือการอพยพเข้าเมืองโดยถูกกฎหมายหรือการหลบหนีเข้าเมือง

อย่างผิดกฎหมาย ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจและการเมือง ทำให้ผู้คนเหล่านั้นต้องไปตั้งรกรากถิ่นฐานใหม่หรือวิถีชีวิตที่ต้องเผชิญกับการแก่งแย่งแข่งขัน การถูกกีดกันและเอารัดเอาเปรียบจากคนอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งอยู่ในดินแดนหรือเป็นเจ้าของเขตภูมิศาสตร์นั้นมาก่อน และการเคลื่อนย้ายภูมิสำเนาของผู้คนเหล่านี้ได้นำคำว่า “ชาติพันธุ์” (ethnic) เข้ามา ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกันกับมิติทางประวัติศาสตร์ สังคม วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ (identity) ที่มักไม่ได้รับการยอมรับหรือเลือกปฏิบัติจากผู้คนในสังคมนั้น จนกลายเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นภาพสะท้อนให้เห็นภาพในลักษณะต่าง ๆ กัน ไม่ว่าจะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐหรือรัฐบาลใช้ใช้อำนาจกฎหมายรุกรานถิ่นที่อยู่อาศัย การใช้ความรุนแรงทำร้ายร่างกายหรือการใช้กิริยาจากถูกเหยียดหยามและการปรักปรำโดยไม่มีหลักฐาน อันเกิดจากความคิด ความเชื่อ และอคติที่มีต่อกลุ่มชาติพันธุ์ผ่านมิติของพื้นที่ ประวัติศาสตร์ จนกลายเป็น “คนอื่น” (others) ทำให้บางครั้งกลุ่มคนเหล่านี้ตกเป็นเหยื่อหรือถูกกระทำทั้งจากนายจ้าง นายทุน เจ้าหน้าที่รัฐ กฎหมายหรือนโยบายของรัฐบาล ส่งผลให้พวกเขาอัปจนหนทางในการต่อสู้ เรียกร้องสิทธิหรือความเป็นธรรม ให้กับตนเองหรือพวกพ้อง กลายเป็นความทุกข์ที่ถูกรุมล้อมด้วยก้นกอดที่ข่มเหงทางกายและใจ แม้ว่าการแสวงหาวิถีชีวิตจะเปลี่ยนแปลงหรือเกิดวาทกรรมการพัฒนาประชาคมอาเซียนแล้วก็ตาม กลุ่มคนชายขอบหรือชาติพันธุ์ต่าง ๆ ก็ยังไม่ได้รับการปฏิบัติที่เป็นธรรมหรือให้เกิดความเท่าเทียมกันระหว่างมนุษย์ สุดท้ายนักเขียนจึงต้องทำหน้าที่เป็นปากเสียงแทน “คนชายขอบ” (marginal people) ผ่านงานวรรณกรรม ประหนึ่งบันทึกที่ถ่ายทอดเหตุการณ์ ความรู้สึกนึกคิดและวิถีชีวิต การต่อสู้หรือยอมจำนนของคนชายขอบให้ผู้อ่านได้รับรู้ ทำความเข้าใจ เพื่อให้คนในสังคมได้ตระหนักและถูกต้อง สำนึกและหันกลับไปทบทวนบทบาทและหน้าที่ที่มนุษย์ควรกระทำต่อมนุษย์ด้วยกัน

ความหมายของคนชายขอบและภาพสะท้อน

Samutkhup and Kittisa (1999: 21-22) ได้นิยามและจำแนกคนชายขอบว่าเป็นกลุ่มคนที่ใช้ชีวิตอยู่กึ่งกลางหรือห่างไกลจากศูนย์กลางในทางภูมิศาสตร์และสังคม วัฒนธรรมในทางภูมิศาสตร์ คนชายขอบมักเป็นกลุ่มคนที่ต้องเคลื่อนย้ายจากภูมิสำเนาเดิมด้วยเหตุผลทางธรรมชาติ เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรม การตั้งถิ่นฐาน ประกอบอาชีพหรือวิถีชีวิตของกลุ่มนี้ต้องเผชิญกับการแก่งแย่งแข่งขันเพื่อเข้าถึงทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด ถูกกีดกันและเอารัดเอาเปรียบจากคนส่วนใหญ่ ซึ่งอาศัยอยู่ในดินแดนหรือเขต

ภูมิศาสตร์นั้นมาก่อน ในทางสังคมวัฒนธรรม คนชายขอบมักเป็นชนกลุ่มน้อยในสังคมใหญ่ วัฒนธรรมประจำกลุ่มจึงเป็นวัฒนธรรมย่อยที่ไม่ได้รับการยอมรับหรือไม่ได้รับการเลือก เพื่อการปฏิบัติจากคนในกระแสหลัก ลักษณะของกลุ่มประชากรชายขอบอาจแตกต่างจาก ประชากรส่วนใหญ่ในแง่ชาติพันธุ์ ศาสนา อุดมการณ์ การศึกษา ฐานะทางเศรษฐกิจและ ชนชั้นในสังคม ตัวอย่างประชากรชายขอบได้แก่ ชนกลุ่มน้อย ผู้อพยพ ประชากรที่อาศัย อยู่ในสลัม ชาวนาชาวไร่ในชนบท โสเภณี แรงงานไร้ทักษะฝีมือ แรงงานข้ามชาติ ฯลฯ

Bunkhachon (1999:6-12) ได้แยกให้เห็นชัดเจนในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่าง วรรณกรรมกับสังคมสามลักษณะดังนี้ ลักษณะที่หนึ่ง วรรณกรรมเป็นภาพสะท้อนสังคม กล่าว คือ การสะท้อนสังคมของวรรณกรรม มิใช่การสะท้อนอย่างบันทึกเหตุการณ์ แต่เป็นภาพสะท้อน ประสบการณ์ของผู้เขียนและเหตุการณ์ส่วนหนึ่งของสังคม วรรณกรรมจึงมีความจริงของสังคม สอดแทรกอยู่ วรรณกรรมอาจสะท้อนสังคมทั้งในด้านรูปธรรมและนามธรรม ด้านรูปธรรม หมายถึง เหตุการณ์โดยทั่ว ๆ ไป ที่เกิดขึ้นในสังคม ส่วนด้านนามธรรม หมายถึง ค่านิยมใน ชีวิตจิตใจของคนในสังคม ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดของนักเขียน ลักษณะที่สอง สังคมย่อมมี อิทธิพลต่อวรรณกรรมหรือนักเขียน เนื่องจากนักเขียนอยู่ในสังคมย่อมได้รับอิทธิพลจากสังคม ในด้านวัฒนธรรม ขนบประเพณี ศาสนา ปรัชญาและการเมือง สภาพการณ์ของปัจจัยเหล่านี้ ย่อมเป็นสิ่งกำหนดโลกทัศน์และชีวทัศน์ของนักเขียน และลักษณะที่สาม วรรณกรรมหรือนัก เขียนมีอิทธิพลต่อสังคม ซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งในด้านอิทธิพลภายนอก เช่น การกระทำตามอย่างใน วรรณกรรมและอิทธิพลภายในคืออิทธิพลทางความคิด การสร้างค่านิยม รวมทั้งความรู้สึกนึกคิด

การศึกษาประเด็นความเป็นอื่นกับภาพสะท้อนของคนชายขอบในรวมเรื่อง สั้น “บังไพรแห่งซบจำปาและเรื่องอื่น ๆ” ของ องค์ บรรจุน ประกอบด้วยเรื่องสั้น จำนวน 13 เรื่อง ได้แก่ โสร่งสีน้ำหมาก ลูกทวายโปรเจกต์ สับสวิตช์ ยายหมอก จ๋าม ถนนเส้นนั้นสู่อาเซียน แยกในบ้านไอ้แดง ไก่แจ้ จำปี หลวงพี่ สับเหว่ร่ เสียจรรอ สายจากชายแดน บังไพรแห่งซบจำปา ฝืนเสียงพระ นารายณ์และราคาแห่งหงส์เหี่ยวด

จากการศึกษาเรื่องสั้นทั้ง 13 เรื่องดังกล่าว พบว่าสามารถแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม คือ คนชายขอบในบริบทภูมิศาสตร์และชาติพันธุ์ คนชายขอบในบริบทเศรษฐกิจ และคนชาย ขอบในบริบทสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

คนชายขอบในบริบทภูมิศาสตร์และชาติพันธุ์

Thong Thao (2011:26) กล่าวว่า คนชายขอบในเชิงภูมิศาสตร์ คือ กลุ่มคนที่มีถิ่นอาศัยห่างไกลจากศูนย์กลางวัฒนธรรมและการปกครองส่วนกลาง คนกลุ่มนี้ได้แก่ ผู้ที่อาศัยอยู่แถบชายแดนของประเทศ ผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่สูง หรือชาวชนบทในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ ซึ่งได้รับผลกระทบจากภัยธรรมชาติหรือความยากลำบากในการรับบริการด้านสาธารณสุขหรือการขาดโอกาสทางการศึกษา

คนชายขอบในทางชาติพันธุ์ คือ การที่กลุ่มคนที่มีชาติพันธุ์ที่แตกต่างจากคนส่วนใหญ่ในสังคมหรือการมีความแตกต่างจากชาติพันธุ์ ที่มีอำนาจในการปกครองประเทศ การเป็นชาติพันธุ์เดียวกันนั้นพิจารณาได้จากการที่กลุ่มคนมีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี มีบรรทัดฐาน ความเชื่อและภาษาพูดเดียวกัน ในประเทศประกอบด้วยหลายชาติพันธุ์ ทั้ง มอญ พม่า จีน เขมร ญวน ไต ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เกิดจากการผนวกรวมดินแดนในยุคสร้างรัฐชาติและอพยพเข้ามาในดินแดนไทย กลุ่มคนเหล่านี้จึงมีความแตกต่างจากคนไทยทั้งด้านภาษาและวัฒนธรรม จึงกลายเป็นชาติพันธุ์กลุ่มน้อยหรือคนชายขอบ

ในเรื่องสั้น “**สร้างสันนามาก**” ผู้เขียนให้ “ผม” ตัวละครหลักที่เป็นคนชายขอบชาวมอญ เป็นผู้เล่าเรื่องที่ตนประสบพบมาถึงปัญหาเรื่องขาดโอกาสทางการศึกษา ผมกำลังรอผลสอบทางจดหมายและได้ไปเรียนต่อมหาวิทยาลัยที่กรุงเทพฯ เป็นคนแรกและเป็นความหวังที่จะได้กลับมาพัฒนาบ้านเกิด ท่ามกลางการสนับสนุนของครูทั้งโรงเรียน ผู้ใหญ่บ้าน ตรงข้ามกับพ่อซึ่งไม่อยากให้ผมไปจากที่นี่ โดยใช้ฉากหุบเขาชายแดนด่านแม่ละเมา เมืองแม่สอด ถ่ายทอดวิถีชีวิตของคนมอญ การทำไร่อันเป็นสภาพสังคมของคนในพื้นที่นั้น ผู้เขียนสร้างปมความขัดแย้งให้กับ “ผม” ถึงความเป็นชาติพันธุ์ที่ต้องการแยกขาดจากพื้นที่และวัฒนธรรมอันเป็นรากเหง้าดั้งเดิมที่เคยผูกพัน เพื่อสะท้อนความเป็นปัจเจกชนคนรุ่นใหม่ในสังคม

“คนเกือบทั้งหมดบ้านเรียกผมทอโมนั่นน่ะ นอกจากครูและเด็กรุ่นเดียวกัน
จึงเรียกว่าทอมนั่น แม้ชื่อไม่ได้สลักสำคัญอะไรกับชีวิตนัก แต่มันก็รบกวน
จิตใจผมตลอดเวลา ตัวผมร้อนผ่าวทุกครั้งที่มีคนเรียกทอโมนั่นต่อหน้าครู
เพื่อนที่โรงเรียนและคนภายนอก เมื่อใดก็ตามที่ผมได้ออกไปจากหมู่บ้าน
ผมจะทิ้งทอโมนั่นไว้ที่นั่นที่นั่น แม้ชื่อนามสกุลจริงของผมคือ “นายทองมน

ทรงหงสา” แต่ก็ยังดีที่ในบัตรประชาชนระบุว่า สัญชาติไทย เชื่อชาติไทยไม่ใช่คนมอญ”

(Banchun, 2017: 5)

จากข้อความข้างต้น “ผม” กำลังปฏิเสธหรือแอบซ่อนความเป็นชาติพันธุ์ ทั้งจากชื่อภาษาพูด ที่เป็นของคนมอญ เมื่อเขาได้ไปจากหมู่บ้านจะทิ้งมันไว้ที่นั่นและหากบรรลุนิติภาวะสิ่งที่ “ผม” จะทำต่อไปคือการเปลี่ยนชื่อใหม่ ซึ่งเป็นความพยายามแยกขาดตัวตนไปเป็นอื่น ตรงข้ามกับพ่อผู้ภูมิใจในความเป็นชาติพันธุ์มอญ ทั้งยังรักษาดั้งเดิมจากการตั้งชื่อลูก ภาษาพูดและวิถีชีวิตเอาไว้

เมื่อ “ผม” ไปเรียนต่อที่กรุงเทพฯ ในฐานะเด็กต่างจังหวัด โดยอาศัยอยู่ที่วัดกับหลวงพ่อบ้านเดียวกันจากการฝากฝังของพ่อ แม้จะพยายามปิดบังความเป็นมาของตนเอง แต่ลักษณะทางกายภาพไม่อาจหลุดพ้นสายตาของสังคมที่มองเห็นถึงความเป็นอื่นได้

การเหยียดหยามชาติพันธุ์เมื่อถูกเพื่อนล้อเลียนจากความไม่เข้าใจ ทำให้การปฏิเสธความเป็นตัวตนของ “ผม” จากการหันหลังต้องเปลี่ยนเป็นหันมาเผชิญหน้า เพื่อยอมรับความจริงในความแตกต่างกับความเป็นคนอื่นที่ไม่อาจกลมกลืนกับสังคมที่จะเข้าไปสังกัดได้ ส่งผลต่อทัศนคติของผมในเวลาต่อมาถึงเป้าหมายในชีวิตที่จากบ้านเกิดเพื่อมาเรียนต่อที่กรุงเทพฯ เมื่อเรียนจบ ระหว่างรอรับปริญญา ได้ทำกิจกรรมร่วมกับคนมอญตามหมู่บ้านในจังหวัดอื่น ๆ เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมและภาษามอญให้คนรุ่นหลังเห็นความสำคัญ จนเมื่อผมกลับบ้าน เปลี่ยนชุดเป็นสวมเสื้อยืดและนุ่งโจงกระเบนที่พ่อเคยให้ครั้งที่ไปเรียนต่อ แต่กลับถูกโยนทิ้งไว้ในตู้ ซึ่งหมายถึงการละทิ้งจิตวิญญาณของตน สิ่งที่ผมได้รับคือความภาคภูมิใจของพ่อที่มีมากกว่าความสำเร็จทางการศึกษา คือการกลับมาของลูกที่ไม่ลืมตัวตนรากเหง้าของลูก ท่ามกลางค่านิยมสมัยใหม่ที่ไหลบ่าเข้าสู่หมู่บ้าน จนผู้ชายบางคนไมุ่่งโจงกระเบน ผู้หญิงไม่เกล้าผมหรือพูดภาษามอญอีกต่อไปแล้ว ตอกย้ำสำนึกความเป็นชาติพันธุ์

ในเรื่องสั้น “ไก่แจ้ จำปี หลวงพี่ สับเห่อ” ผู้เขียนใช้ผู้เล่าเรื่องเสมือนมีตัวตนแบบผู้รู้ ที่เป็นเพียง “เสียง” วิจารณ์หรือตัดสินตัวละครต่างสายพันธุ์ แต่มาอยู่ร่วมกันในพื้นที่วัดแห่งหนึ่งแถบจังหวัดเพชรบุรี ไม่ว่าจะเป็นไก่แจ้ที่ถูกคนนำมาปล่อยช่วงข้าวไร่หวั่นกระบาดหนัก ต้นจำปีอะมวสิจากอินเดีย หลวงพี่ของเปรงซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ฝั่งกัมพูชาและสับเห่อแล้ว โดยเฉพาะหลวงพี่ของเปรงที่ถูกเฝ้ามองพฤติกรรม

“เรื่องรูปโฉมโฉมพรรณเหล่านี้มีได้อยู่ในความสนใจของพวกชาวบ้าน
ชาวช่อง พวกเขารู้ว่าแต่ละคนเลือกเกิดไม่ได้ แต่ที่พระเณร เด็กวัด
ตลอดจนชาวบ้านใกล้เรือนเคียงเฝ้ามองคือพฤติกรรมที่ไม่เหมือนคนอื่น”

(Banchun, 2017: 121)

ข้อความข้างต้น รูปกายภายนอก แม้จะแตกต่างหรือบ่งบอกถึงชาติพันธุ์และถิ่น
กำเนิด แต่ก็ไม่ได้สร้างความเป็นอื่นในสายตาคนทั่วไปเสมอไป พฤติกรรมต่างหากที่ถูกคน
ทั่วไปหรือสังคมเฝ้ามองหรือจับผิดให้กลายเป็น “คนอื่น” ได้เช่นเดียวกัน

ในเรื่องสั้น “ยายหมอกจ๋าม” ผู้เขียนใช้ผู้เล่าเรื่องเสมือนมีตัวตนแบบผู้รู้ ที่เป็นเพียง
“เสียง” วิจารณ์หรือตัดสินตัวละครคนชายขอบชาวไต ซึ่งอพยพย้ายถิ่นเข้ามาอยู่ที่บ้านหลัก
แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านสายตา “ยายหมอกจ๋าม” ถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชีวิต

“วัดเวียงอิน อยู่ที่บ้านหลักแตงมานาน สวยงามอย่างวัฒนธรรมไต ผู้นำไต
ร่วมกับชาวบ้านสร้างขึ้นมาให้เป็นศูนย์รวมใจของคนไตทั้งผอง ไม่ให้
หลงลืมชาติ สมัยก่อนบริเวณหมู่บ้านหลักแตงนี้เป็นเขตอิทธิพลของขุนล่า
พื้นที่วัดและหมู่บ้านกินพื้นที่สองฝั่งน้ำแม่แตง ติดต่อกันเป็นผืนเดียวกัน คนสอง
ฝั่งข้ามมาหาลูกกันไม่ขาด ต่อเมื่อขุนล่ามอบตัวกับรัฐบาล วัดก็ขาดออกจากกันเป็น
สองซีก”

(Banchun, 2017: 73)

จากข้อความข้างต้น การอพยพย้ายถิ่นของชาวไตจากรัฐฉาน ประเทศพม่า เข้ามา
ในไทยได้นำวัฒนธรรมเข้ามาด้วย นอกจากนี้ยังถูกแบ่งภูมิศาสตร์ออกเป็นสองฝั่ง ซึ่งแฝงความ
หมายตามแนวเส้นเขตแดนถึงความเป็นไทย-พม่า ที่ถูกตัดขาด ไม่อาจไปมาหาสู่กันได้ แม้จะ
เห็นกันทั้งสองฝั่งก็ตาม

ในเรื่องสั้น “บังไพรแห่งซบจำปา” ผู้เขียนให้ “ข้า” ซึ่งเป็นตัวละครหลัก
คนชายขอบชาวซบจำปา เล่าเรื่องที่ตนประสบพบมาในแนวเหนือจริงอิงประวัติศาสตร์
ที่เจ้าหญิงองค์พี่กับคนรักไปสร้างบ้านแปงเมืองหรือญชัย แต่เจ้าหญิงองค์น้อง
ยังรอคนรัก โดยมีดอกจำปาเป็นสัญลักษณ์ของเมืองและอารยธรรมที่สืบทอดกันมา

เมืองชัยภูมิถูกกองทัพเขมรุกรานจนบ้านเมืองพังพินาศ เจ้าหญิงองค์น้อยและพวกที่เหลือพากันข้ามโขง ก่ออิฐกำแพงและซ่อมแซมวังเวียงตามคำของหลวงปู่รูปหนึ่ง ซึ่งมีมนตร์กำบังเมืองไม่ให้คนภายนอกรู้เห็นและเข้าถึงได้ จนเวลาผ่านไปนับร้อยนับพันปี จึงถูกชนต่างด้าวต่างภาษาซ้อนทับเมือง เหล่าผู้มาใหม่คือชาวนวปุระ สยามหรือไทยในปัจจุบัน

ผู้เขียนใช้ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ บทเพลงและดอกจำปามาประกอบสร้างเป็นเรื่องเล่าย่อและเล่าข้าม ตามกระแสสำนึกของตัวละคร “ข้า” ผู้รู้เห็นถึงเปลี่ยนแปลงและเดินทางไปทั้งอารยธรรม วิถีชีวิต ศาสนาและผู้คนที่ถูกกลืนกลายให้เป็นอื่นด้วยบริบททางภูมิศาสตร์ แต่ก็ยังทิ้งร่องรอยให้ชุดค้น สืบเสาะรากเหง้าความรุ่งเรืองในอดีต

“มนตร์ของข้าจักกำบังเมืองมิให้คนภายนอกรู้เห็นและเข้าถึงได้ หากพลัดหลงผ่าน
มาก็จะพบแต่ซากปรักหักพังของเมืองที่เฝ้าวัลย์ห่อคลุมร้างไร้ผู้คน”

(Banchun, 2017: 147-148)

จากข้อความข้างต้น แผงความจริง ความหลงแห่งตำนานหรือประวัติศาสตร์ที่เคยเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ล่มลงตามกฎไตรลักษณ์และถูกบอกเล่าต่อมาถึงการถูกซ้อนทับและกลายเป็นอื่นหรือความแปลกแยกจากตัวตน ชชาติพันธุ์ที่สืบทอดในปัจจุบัน

เรื่องสั้นทั้ง 4 เรื่องดังกล่าว จะเห็นถึงการอยู่ในพื้นที่และการข้ามพรมแดนมาอาศัยอยู่เป็นชุมชนและเมือง ในฐานะคนชายขอบ แต่ล้วนแปลกแยกและถูกมองเป็นอื่น เช่น ชาวมอญ ชาวเขมร ชาวไต ไม่ว่าจะเป็นตัวละคร “ผม” ที่ไปเรียนต่อกรุงเทพฯ ลักษณะทางชาติพันธุ์ทำให้ไม่อาจเข้าสังกัดกลุ่มให้กลายเป็นคนส่วนใหญ่ได้ ต่างจาก “หลวงพี่ซองเปรง” แม้ว่าผู้คนจะเข้าใจในความแตกต่างทางชาติพันธุ์ แต่พฤติกรรมที่แสดงออกกลับทำให้ผู้คนและสังคมมองเป็น “คนอื่น” ได้ เช่นเดียวกับตัวละคร “ยายหมอกจำน” หรือ “ข้า” ที่กาลเวลาได้กลืนกลายความสัมพันธ์ที่เคยมีในถิ่นฐานบ้านเกิด ครอบครัวหรือชาติพันธุ์กลุ่มเดียวกันต้องถูกตัดขาดด้วยมิติสถานที่หรือภูมิศาสตร์ ทั้งจากเส้นเขตแดนหรือจากอำนาจมนตร์บังไพร จนในที่สุด ความเจริญได้เข้ามาเปลี่ยนแปลงหรือซ้อนทับวิถีชีวิต วัฒนธรรม อารยธรรมและอัตลักษณ์ให้ไม่อาจหลงเหลือรากเหง้าเค้าเดิมอีกต่อไป และบางครั้งก็เป็นเรื่องยากที่จะแบ่งวัฒนธรรมให้ชัดเจนว่าอะไรเป็นของใคร

คนขายขอบในบริบทเศรษฐกิจ

คนขายขอบในทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ผู้ใช้แรงงานหรือคนต่างด้าวที่อพยพหรือหลบหนีเข้าเมืองมาเป็นแรงงานระดับล่างในกระบวนการผลิต เช่น แม่บ้าน สาวใช้ ลูกเรือประมง กรรมกรในโรงงาน เพื่อความอยู่รอดในชีวิตของตนและครอบครัว โดยไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายหรือยุทธศาสตร์การพัฒนาทางเศรษฐกิจหรืออาจเข้าไม่ถึงทรัพยากรได้ คนขายขอบหรือแรงงานเหล่านี้จึงกลายเป็นผู้ถูกเอารัดเอาเปรียบ ถูกใช้ให้ทำงานหนักและได้รับค่าแรงราคาถูก

เรื่องสั้น “หมาของเธอและหมาของเขา” ผู้เขียนใช้ผู้เล่าเรื่องเสมือนมีตัวตนแบบผู้รู้ที่เป็นเพียง “เสียง” วิจารณ์หรือตัดสินตัวละครคนขายขอบชาวพม่า โดยใช้ฉากริมปากแม่น้ำท่าจีน ติดกับอ่าวไทย ซึ่งมีแรงงานต่างด้าวชาวพม่าเข้ามาทำงานเป็นลูกเรือประมง ยี่สิบสี่ชั่วโมงเป็นสาวใช้ มีหน้าที่ทำงานบ้านทั่วไปและดูแลหมาตัวโปรดของลูกสาวคุณนาย ยี่สิบสี่ชั่วโมงเป็นตัวละครที่ชอบพอกหน้าทาปากและมีดวงตาสอดส่ายความเป็นไปของชีวิตผู้คนในละแวกนั้น จนได้มาพบกับซอวินในวันหนึ่ง ผู้ซึ่งเห็นหมาพันธุ์หางนอนให้หมलगอยู่ใต้ฐานศาลาวัดเลยเมตตาให้อาหาร มันจึงติดตามจนใครต่อใครยกให้เป็นหมาของเขา

ผู้เขียนใช้ “หมา” เป็นสัญลักษณ์ที่แฝงความหมายเชิงโศกคล้อง เพื่อเย้ยหยันชะตากรรมของแรงงานผู้พลัดถิ่นในประเทศไทยด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ เป็น “หมาพันธุ์ดี” ที่มีเจ้านายและผู้ดูแล หรือเป็น “หมาพันธุ์หาง” ที่ไม่มีใครสนใจ เช่นเดียวกับการมีชีวิตอยู่ของแรงงานต่างด้าว ทั้งที่เห็นอยู่ หายไปและมาใหม่

“...ฉันเอาข้าวเอน้ำไปให้ที่ท่าเรือก็ไม่ยอมแตะ เจ้าพี่เข้าไปเลียหน้าเลียตา แกล้งหมอบเท่าแล้ววิ่งตะกุกไปรอบ ๆ ขวนเล่นด้วย ขนาดเอาปากกับขาคาบหูหูดหาง กะจาก็เฉย เห็นแล้วยังคิดถึงซอวิน...”

(Banchun, 2017: 31-32)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนยังสร้างพฤติกรรมของตัวละครเปรียบเทียบกับความรัก ความห่วงใยในคนต่างเพศที่มาจากชาติพันธุ์เดียวกัน เช่นเดียวกับ “หมา” แม้จะต่างสายพันธุ์ แต่ก็รู้จักเรียนรู้เป็นคู่หูกันได้

เรื่องสั้น “หมาของเธอและหมาของเขา” สะท้อนถึงที่มาและที่ไปของ “ชีวิต” ทั้งคนและสัตว์ให้เห็นถึงความแปลกแยกแตกต่างทางชาติพันธุ์ แต่ก็สามารถอยู่ร่วมกันได้ ส่วนใครจะอยู่รอดหรือไม่นั่นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง

ในเรื่องสั้น “ลูกทวยโปรเจกต์” ผู้เขียนใช้ผู้เล่าเรื่องเสมือนมีตัวตนแบบผู้รู้ที่เป็นเพียง “เสียง” วิจารณ์หรือตัดสินตัวละครคนชายขอบชาวไทยและพม่า โดยใช้ฉากแถบเทือกเขาตะนาวศรี ซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนคนชายขอบ แต่ถูกโครงการระเบียบเศรษฐกิจแนวตะวันตก-ตะวันออก หรือ “ทวยโปรเจกต์” ที่สองรัฐบาลลงนามตกลงร่วมกันพัฒนาให้เป็นเขตเศรษฐกิจโดยใช้พื้นที่ 2 แสนไร่ ซึ่งส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่และวัฒนธรรมของกลุ่มคนชายขอบที่มีรากเหง้าเก่าเดิมอยู่บนพื้นที่นั้น โดยรัฐบาลอ้างเรื่องเวนคืนและจ่ายค่าชดเชย แต่กลับเผาไล่ที่

“พวกเราคงไม่พ้นคืนพรุ่งนี้หรอก” อีกคนว่า “ครั้งนี้เราคงไม่ปล่อยไว้แล้ว
เขาว่าที่นี้ประเทศไทย คนต่างด้าวไม่มีสิทธิ์” น้ำหนักขยับไปจ้องหน้าคนพูด “ทำไม
พวกเราจะอยู่ไม่ได้... ในเมื่อพวกพี่ก็เป็นคนไทย...” “เราไม่มีบัตร เขาบอกให้เรากลับ
ไปอยู่ฝั่งโน้นอย่างเก่า” คนเดิมพูด “แต่พวกพี่อยู่ตรงนี้มาตั้ง 40-50 ปีแล้วนะ พูด
ภาษาเดียวกับเขา””

(Banchun,2017:40-41)

ข้อความข้างต้น เป็นบทสนทนาของตัวละครที่แสดงให้เห็นถึงการยอมจำนนต่ออำนาจรัฐซึ่งไล่ที่พวกเขา โดยไม่มีสิทธิอ้างใด ๆ ทั้งความเป็นคนไทยที่ไร้บัตรหรือพูดภาษาเดียวกัน อาจมองได้ว่าเป็นการกีดกันคนชายขอบทั้งจากฝั่งไทยและทวยให้กลายเป็น “คนอื่น” เพื่อผลประโยชน์ของสองรัฐบาลและพวกนายทุน โดยอาศัยวาทกรรมการพัฒนาประชาคมอาเซียนเป็นข้ออ้าง ทำให้พื้นที่อันเป็นชุมชนคนชายขอบถูกตั้งเป็นที่พักคนงาน มรดกทางวัฒนธรรมจึงสูญหาย อัตลักษณ์ถูกกลืนกลายพร้อมกับการเข้ามาของคนต่างชาติต่างถิ่น

แท้จริงแล้ว โครงการดังกล่าวเป็นการแย่งชิงทรัพยากรจากชาวบ้านที่ไม่มีสิทธิเรียกร้องต่อสู้หรือโต้แย้งใด ๆ สุดท้ายที่ดินที่พวกเขาเคยอยู่อาศัยต้องถูกยึดครอง ทำให้คนชายขอบไร้ที่อยู่และที่ทำกิน ครอบครัวยากจนกลายเป็นคำถามให้ขบคิดต่อไปว่า “อหิมาโปรเจกต์” นี้ ส่งผลดีต่อ “มวลหมู่สมาชิกอาเซียน” กลุ่มใดกันแน่?

ในเรื่องสั้น “ลับสวิตช์” ผู้เขียนให้ “ฉันทน์” หรือ “สวิตช์ไฟ” เป็นผู้เล่าเรื่องที่เปื้อนพยานในแนวกระแสนักผ่านแสงไฟที่เป็นสายตายามถูกกดเปิด โดยรู้เห็นความเป็นไปของตัวละครต่างด้าวชาวอมอญที่เข้ามาเป็นแรงงานในโรงงานกึ่งและอาศัยอยู่ในตึกหลังหนึ่งซึ่งถูกกันแบ่งเป็นห้องแคบ ๆ ฉันทน์จึงมีข้อสงสัยและตั้งคำถามมากมายเกี่ยวกับวิถีชีวิตของพวกเขา ทั้งเรื่องอาหารการกิน ภาษาพูดแปลกประหลาด ตัวหนังสือกลม ๆ ขดเป็นวงเรียงต่อกัน การแต่งกายคล้ายนุ่งผ้าถุงและสัญลักษณ์รูปหงส์สีทอง ที่แสดงถึงอัตลักษณ์ตัวตนคนชายขอบ แต่ถูกลูกชายเจ้าของตึกมองพวกเขาด้วยสายตาเหยียดหยาม จ้องเอาคืนและใช้กำลังบังคับผู้หญิง ซึ่งเป็นการกระทำที่แสดงถึงการละเมิดสิทธิและลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยที่คนชายขอบไม่อาจต่อสู้ขัดขืนหรือเรียกร้องสิทธิใด ๆ ได้

“โสนะน่า... พวกมึงเฝ้ากรุงศรีอยุธยาของกู มึงเลยต้องมาเป็นข้ารับใช้พวกกู”
หรือ “บางทีอาจเป็นคนรุ่นพ่อแม่ปู่ย่าตายายที่พากันสั่งสอนไว้ว่าเมื่ออดี
เคยแย่งข่ม แย่งกันจับผู้หญิงหรือแย่งข้างเผือก ถึงกับวิวาทกัน พานจดจำ
สั่งสอนลูกหลานให้เกลียดชังกัน ไม่ว่าจะผ่านมาก็ร้อยปี”

(Banchun, 2017: 58-59)

“คนพวกนี้ไม่มีอะไรเหมือนฉันสักอย่าง พวกเขาไม่มีประโยชน์อะไรกับฉัน
คงไม่ผิดนักหรอกหากว่าฉันจะมองว่าพวกเขาเหล่านั้นเป็นขยะเคลื่อนที่ได้”

(Banchun, 2017: 64)

จากสองข้อความข้างต้น เป็นการตอกย้ำถึงอคติที่คนต่างด้าวถูกมองผ่านมิติประวัติศาสตร์และชาติพันธุ์ที่ส่งผ่านความเกลียดชังจากรุ่นสู่รุ่น จนทำให้พวกเขากลายเป็นวัตถุสิ่งของ สินค้า เหยื่อหรือคนอื่น จากการแบ่ง “เขา” แบ่ง “เรา” ไม่ต่างจากมุมมองของ “ฉันทน์” หรือ “สวิตช์ไฟ”

ในเรื่องสั้น “ถนนเส้นนั้นสู่อาเซียน” ผู้เขียนให้ “ผม” เป็นผู้เล่าเรื่องที่ตนประสบพบมาผ่านความไร้เดียงสาของเด็กสาวที่บรรยายให้เห็นภาพชนกลุ่มน้อยที่เผชิญสงครามและความขัดแย้งในแผ่นดินถิ่นเกิด ต้องเสียคนรัก พลัดพรากจากครอบครัวและหลบหนีเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย โดยขบวนการนายหน้าค้ามนุษย์ที่เป็นชาวกะเหรี่ยงด้วยกันและเจ้าหน้าที่รัฐไทย ด้วย

ความเชื่อว่าชีวิตในเมืองไทยจะดีกว่า ไม่ต้องอดอยากยากแค้น แต่การเข้ามาเป็นแรงงานที่ร้าน ก๋วยเตี๋ยว ต้องพบกับงานหนักและค่าแรงถูก การเหยียดหยามชาติพันธุ์ด้วยถ้อยคำ “อิกะเหวี่ยง หลังเขา” “อีไทใหญ่กูชาติ” “อีพวกต่างด้าว” “อีพวกเผาบ้านเผาเมือง” และการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม

“ตั้งแต่เขาเปิดให้เลือกตั้ง หลังนางองซานและนายเต็ง เส่งมาเยือนฝั่งนี้
นั้นแหละ เขาว่าประเทศแถวนี้จะเป็นอาเซียนด้วยกัน พี่ก็ไม่รู้จะว่ามันคือ
อะไร แต่โทรทัศน์เห็นว่า บ้านเมืองเราจะเจริญ เขาว่าแรงงานต่างด้าวที่มา
จากฝั่งโน้นจะกลับบ้านกันหมด... เมียเก่าแก่ขึ้นเงินเดือนให้และสั่งห้ามเก่าแก่
ดูค่าตะคอกพวกเราอย่างเก่า”

(Banchun, 2017: 94-95)

ข้อความข้างต้นเป็นตอนจบของเรื่องสั้นที่อาจสร้างรอยยิ้มและความหวังให้กับ แรงงานต่างด้าวทุกคน เมื่อประเทศเป็นอาเซียนแล้ว แต่ความจริงจะเป็นเช่นนั้นจริงหรือไม่ คง ไม่อาจสรุปชะตากรรมหรือรับประกันว่าชีวิตของแรงงานเหล่านี้จะดีขึ้นตามไปด้วย

นอกจากนี้ยังมีอีกประเด็นที่ไม่ควรมองข้ามคือ การเหยียดหยามชาติพันธุ์ของ ครอบครัวนายจ้างที่ได้มีเฉพาะกับแรงงานต่างด้าวเท่านั้น แต่ยังรวมถึงลูกสะใภ้คนอีสาน ที่พ่อแม่เก่าแก่ชิงชังรังเกียจด้วย หลังจากอำมาตย์เก่าแก่และเมียมารับช่วงกิจการ เธอ ไม่เคยดูถูกลูกจ้าง กลับสงสารเห็นใจ เป็นภาพเปรียบถึงอคติที่มีต่อเชื้อชาติ ซึ่งเกิดขึ้นได้ไม่ จำกัด ไม่ว่าจะเป็นคนเชื้อชาติเดียวกันหรือชาติพันธุ์อื่นหรือคนในครอบครัวตัวเองก็ตาม

เรื่องสั้น “เสียงรอสายจากชายแดน” ผู้เขียนให้ “ผม” เป็นผู้เล่าเรื่องที่ตนประสบพบ มา ซึ่งเป็นตัวละครชายชอบขวามอญจากบ้านเกาะซาก หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย มา ทำงานในโรงงานย่านสำโรง สมุทรปราการ ถูกจับและกักตัวอยู่ด่านตรวจคนเข้าเมืองที่คลองเตย แล้วถูกนำไปปล่อยที่ชายแดนแม่สอดและกลับเข้ามาเป็นพ่อค้าชาไข่มุกปั่น ก่อนจะจบลงที่งาน ในค่ายมือถือ สุดท้ายตัดสินใจกลับบ้านด้วยสาเหตุการตายของแม่

“ค่าบริการโหลดเพลงรอสายและเพลงเรียกเข้าทางมือถือเพียงเดือนละ
30 บาท แม้จะเป็นเงินเพียงเล็กน้อย แต่สำหรับตลาดแรงงานต่างด้าว
เหล่านี้เป็นตลาดขนาดใหญ่ ให้แต่ละค่ายมือถือรุมกอบโกยเงินส่วนแบ่ง

ทางการตลาดนี้ด้วยกันถ้วนหน้า เม็ดเงินที่ไหลจากการถูกโกงกดค่าแรงงาน
โดยนายจ้างและริดไถจากตำรวจปีละหลายร้อยล้านบาท”

(Banchun, 2017: 136-137)

จากข้อความข้างต้น ผู้เขียนได้สะท้อนภาพการแสวงหาผลประโยชน์จากแรงงานต่างด้าวที่ไม่มีสิทธิ์ต่อสู้อหรือเรียกร้องความเป็นธรรม ทั้งค่าแรง การถูกเอารัดเอาเปรียบหรือริดไถจากเจ้าหน้าที่รัฐ หรือตกเป็นเหยื่อธุรกิจความบันเทิง ที่ใช้เสียงเพลงที่พวกเขาคุ้นเคยและโยกหามาบริการและหากำไรโดยไม่ต้องเสียค่าลิขสิทธิ์

จากเรื่องสั้นทั้ง 5 เรื่องดังกล่าว จะเห็นว่าคนชายขอบคือแรงงานต่างด้าวและชนกลุ่มน้อยที่อพยพหลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ดิ้นรนมาหางานทำด้วยปัจจัยทางภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม การเมืองและสงคราม ยกเว้นเรื่อง “ลูกทวยโปรเจกต์” ที่ตัวละครต่างเป็นคนชายขอบในพื้นที่ แต่ถูกรัฐใช้อำนาจยึดครองพื้นที่เพื่อแย่งชิงทรัพยากร ซึ่งกลุ่มคนเหล่านี้มักถูกมองว่าเป็น “คนอื่น” “เหยื่อ” “วัตถุสิ่งของ” “ถูกติดป้ายในแง่ลบ” และ “มนุษย์ล่องหน” จากความแตกต่างทางชาติพันธุ์และอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มที่ไม่อาจปรับตัวให้เข้ากับสังคมหรือวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ หรือขาดความพร้อม ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวาทกรรมการพัฒนาประชาคมอาเซียน และการไม่ได้รับการยอมรับในความแตกต่างหลากหลายที่เกิดจากอคติทางประวัติศาสตร์โดยเฉพาะประเด็นเผาบ้านเผาเมืองครั้งเสียกรุงศรีอยุธยา จึงทำให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนในหลากหลายรูปแบบ

คนชายขอบในบริบทสังคมและวัฒนธรรม

Samutkhup and Kittisa (1999: 21) กล่าวว่า ชายขอบทางสังคมคือ บุคคลที่มีวิถีชีวิต อุดมการณ์ แบบแผนพฤติกรรมที่แตกต่างหรือยังไม่เป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ในสังคม ในทางวัฒนธรรม คนชายขอบเป็นคนกลุ่มน้อยในสังคมที่มีวัฒนธรรมประจำกลุ่มหรือวัฒนธรรมย่อยที่ยังไม่ได้รับการยอมรับหรือได้รับการเลือกปฏิบัติจากผู้คนในสังคมกระแสหลัก

เรื่องสั้น “แขกในบ้านไอ้แดง” ผู้เขียนใช้ผู้เล่าเรื่องเสมือนมีตัวตนแบบผู้รู้ที่เป็นเพียง “เสียง” วิพากษ์หรือตัดสินตัวละครคนชายขอบและหมาพันธุ์ต่าง

ผู้เขียนให้ยายกล่อเป็นผู้นำพาข้อวิจารณ์พฤติกรรมของแขกชายฝั่ง ฝรั่งต่างชาติต่าง

ศาสนา เจ้าชวดเจ้าหนี้และพวกเขมรจากชายแดนรัฐประเทศ ที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทย และเกี่ยวข้องกันในชีวิต โดยมี “ไอ้แดง” หมาพันธุ์ตัวผู้คอยเฝ้า มันไม่ชอบคนแปลกหน้า โดยเฉพาะแขกตัวดำ ๆ ต่างจากเจ้าชวด ซึ่งมันรักและรอคอย เพราะเป็นเจ้านายเก่า ก่อนที่เขาจะนำมันมาให้ยายกล่อเลี้ยงไว้เฝ้าบ้าน และอาจหมายถึงเฝ้ายายกล่อลูกหนี้ด้วย

“ยายกล่อปรายตามองไอ้แดงอย่างนึกเคือง ในหัวของไอ้แดงคงจะเห็น
ແກ້ບຸລຸກຜູ້ເປັນແຄ່ນອາດຢູ່ ແຂກ ເຂມຣ ແລະຝຣັ່ງຄືອຸກອຸກອື່ນ ສ່ວນນາຍເກ່າຂອງມັນຄື
ເຈົ້າຂອງ”

(Banchun, 2017: 110)

จากข้อความข้างต้น ในขณะที่ยายกล่อคนมอญ มองแขก เจ๊ก ฝรั่งและพวกเขมร เป็นคนอื่น ทั้ง ๆ ที่ความเป็นชาติพันธุ์นั้นมีความหลากหลาย กลับถูกไอ้แดงมองยายกล่อและครอบครัวเป็น “คนอื่น” เช่นเดียวกัน ในเมื่อยายกล่อ เป็นหนี้เจ้าชวด แม้ต่อมาเจ้าชวดจะตาย แต่ความภักดีต่อผู้เป็นนายยังไม่เสื่อมคลาย สุดท้ายไอ้แดงจึงเป็น “เจ้าของ” ยายกล่อและลูก ผัว ผู้ให้ข้าวน้ำมันกินทุกมื้อ และเลิกใส่ใจไม่เท่าคนแขกเขมรอีก ซึ่งเป็นประเด็นน่าขบคิดและตีความว่า คนพวกนี้เคยเป็นคู่แ่งเจ้าชวดเจ้าหนี้ยายกล่อนั่นเอง

ในเรื่องสั้น “ผีเลี้ยงพระ” ผู้เขียนใช้ผู้เล่าเรื่องเสมือนมีตัวตนแบบผู้รู้ที่เป็นเพียง “เสียง” วิจารณ์หรือตัดสินตัวละครที่อยู่ในพื้นที่ชายขอบ ที่พยายามสร้างตัวตนให้กลายเป็นคนหรือพระชายขอบใหม่ให้เป็นที่ยอมรับของคนกลุ่มหนึ่ง เพื่อผลประโยชน์ทางพุทธพาณิชย์ด้วยการเดินทางไปพม่ากับเจ้าของสำนักพิมพ์แนวอิทธิปาฏิหาริย์ไสยศาสตร์ขมังเวท

“ชาวไทยผู้ใญ่บุญและมีจิตปรารถนาดี ไม่ยึดติดในประวัติศาสตร์บาดแผลสงคราม
ระหว่างไทยกับเพื่อนบ้าน พวกเขากันเดินทางมายังวัดหัวสะพานอย่างล้นทะลัก บริจาค
ทรัพย์สิน คนละเล็กคนละน้อยอุทิศถวายแด่น้าต๋องหลวง...โดยไม่หวังสิ่งตอบแทนใด
นอกจากเลขท้ายสามตัว”

(Banchun, 2017: 168-169)

ข้อความข้างต้นเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของวัดนอกเมืองและพระที่ไม่เป็นที่ยอมรับหรือศรัทธาของสาธุชน จึงเกิดการสร้างเรื่องเล่าอิง

ประวัติศาสตร์ มีอิทธิปาฏิหาริย์และฝันที่รับเข้ามาเป็นจดขาย ให้คนหันมาสนใจเข้าวัดและกราบไหว้ อาศัยความใจบุญและจิตปรารถนาดีของผู้คนมาแสวงหาผลประโยชน์จนกลายเป็น “ผี” เลี้ยง “พระ”

เรื่องสั้น “นารายณ์” ผู้เขียนใช้ผู้เล่าเรื่องเสมือนมีตัวตนแบบผู้รู้ที่เป็นเพียง “เสียง” วิพากษ์หรือตัดสินตัวละครคนขายชอบผ่านหญิงสาวนามว่า “นารายณ์” ที่มีเชื้อสาย “กอรุข่า” ประชากรส่วนใหญ่ของเนปาล แต่กลับเป็นชนกลุ่มน้อย เกิดที่พม่า โตที่เมืองไทย เข้ามาใช้แรงงานเป็นแม่บ้านให้กับชาวต่างชาติซึ่งให้ค่าตอบแทนสูงกว่านายจ้างคนไทยบางรายที่มักกลั่นแกล้ง เอาไรต์เอาเปรียบและกดค่าแรง

“ประสบการณ์การทำงานกว่า 8 ปีสอนนารายณ์มากมาย สิ่งที่เธอแตกต่างจากแรงงานต่างด้าวทั่วไปคือความหึงหวั่นในเชื้อชาติของตน ความฉลาดทันคน และไม่ยอมเสียเปรียบใคร ก่อนทำงานต้องร่างสัญญาระบุข้อตกลงโดยละเอียด เป็นต้นว่าชั่วโมงทำงาน หยุดกี่วัน มีอาหารให้กินหรือต้องหาเอง พักกับเจ้านายหรือเช่าห้องพักเองต่างหาก หากนายเป็นนักธุรกิจหรือผู้บริหาร มีแขกไม่ขาด ต้องดูแลบ้านและทำอาหารมากก็ต้องตกลงกันเรื่องค่าตอบแทนเป็นพิเศษ”

(Banchun, 2017: 182)

ข้อความข้างต้น นอกจากจะเสนอแนวคิดสตรีนิยมที่ผู้หญิงมีสิทธิในการเรียกร้องเกี่ยวกับงาน ทั้งค่าจ้าง วันหยุดหรือหน้าที่ความรับผิดชอบแล้ว ยังเป็นการสร้างตัวตนหรือจุดยืนให้กับคนขายชอบที่มีความสามารถและเป็นตัวของตัวเอง โดยเฉพาะการยอมรับหรือภูมิใจในความ เป็น “คนขายชอบ”

ในเรื่องสั้น “ราคาของหงส์เหิวยด” ผู้เขียนให้ “ผม” เป็นผู้เล่าเรื่องในสิ่งที่ประสบพบมาผ่านเรื่องราวในครอบครัวของตน คนขายชอบชาวญวนผู้หลบหนีเข้ามาทำงานในเมืองไทย ซึ่งมีความคิด ความเชื่อเก่า-ใหม่ให้มองเห็นภาพของคนขายชอบสองรุ่น คือ พ่อแม่และลูก จากบริบทสังคมและวัฒนธรรมที่ถูกกลืนหรือกระจายจนไม่หลงเหลือตัวตนรากเหง้าดั้งเดิม

“...เกิดเป็นผู้หญิงก็ต้องคู่กับผู้ชายเป็นเรื่องปกติ พ่อแม่ไม่ได้คิดจะบังคับ

คลุมถุงชนอย่างสมัยปู่ย่าตายาย ขออย่างเดียวต้องไม่ใช่คนนี้ เพราะถึง
อย่างไรเราก็ต้องกลับเวียดนาม ที่นี่ไม่ใช่บ้านของเรา”
“น้ำเกิดและโตที่นี่ บ้านและเพื่อนของน้ำอยู่ที่นี้... ที่นี่เป็นบ้านของน้ำ”

(Banchun, 2017: 193)

จากข้อความข้างต้น เป็นการปะทะกันทางความคิดระหว่างการคบหาเพื่อนชายของ
ลูกสาวผู้ไม่ชอบชื่อญวนตามที่พ่อแม่ตั้งให้ แต่กลับภูมิใจชื่อไทย เพราะวันเกิดและเติบโตที่นี่ จึง
มองว่าประเทศไทยเป็นบ้านของเธอ ต่างจากพ่อแม่ ผู้พลัดถิ่น ยังคงโหยหาอดีต ประวัติศาสตร์
และบ้านเกิดเมืองนอนที่จากมา

แท้จริงแล้ว แม่ของน้ำยังยึดถือในตำนานผู้หญิงเป็นใหญ่ในอาณาจักร แม้พญาหงส์
เวียดนามจะเคยตกอยู่ใต้อาณาญาณ์กรุงจีนมาก่อน แต่ก็ปลดแอกตนได้ในภายหลังหรือการที่
วัฒนธรรมจีนรุกรานชุมชนและวัดทั้งในเวียดนามและไทย จากเหตุความเชื่อนี้ ส่งผลถึงอคติทาง
ชาติพันธุ์เพื่อนชายของลูกสาวที่เกี่ยวข้องกับบริบทสังคมและวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลง
ไป

“ชนเศรษฐ์ ลูกชายสามีภรรยาชาวจีนแผ่นดินใหญ่ที่เกิดเมืองไทยเช่นเดียว
กับลูกสาวของเรา ผิดกันแต่ครอบครัวชายหนุ่มทำธุรกิจส่งออก ใช้ชีวิตอยู่
สองสังคมคาบเกี่ยวเมืองไทยและเมืองจีน ชายหนุ่มจึงถือสองสัญชาติและ
พอใจในความเป็นคนสองสัญชาติ ขณะที่เลิθυ มีเพียงสัญชาติเวียดนาม
ทว่าเธอรู้สึกเป็นคนไทยมากกว่าความเป็นคนเวียดนามที่เธอไม่รู้จักมากไปกว่า
รูปวีรบุรุษโฮจิมินห์ วัดญวนสะพานขาว ตำนานราชวงศ์และประวัติศาสตร์หวีดย
เกี่ยว”

(Banchun, 2017: 197)

จากข้อความข้างต้น กลายเป็นชนวนความขัดแย้งทางความคิดที่ส่งผลต่อความ
สัมพันธ์ของคนในครอบครัว เมื่อแม่มองชาติพันธุ์อื่นเป็นคนนอก

เรื่องสั้นทั้ง 4 เรื่องดังกล่าว จะเห็นว่าตัวละครคนชายขอบล้วนอพยพหลบหนีเข้า
มาอยู่และทำงานในประเทศไทย โดยนำเอาวัฒนธรรม ความเชื่อและอัตลักษณ์ของกลุ่มตน
เข้ามาผสมผสานให้เกิดการกลืนกลายหรือคาบเกี่ยวกับคนส่วนใหญ่ของสังคม ซึ่งมีการเข้ามา
รับเอาวัฒนธรรมไทยและภาษาของคนในรุ่นลูก ในเรื่องสั้น “ราคาของหงส์หวีดย” หรือการ
ออกไปรับวัฒนธรรมอื่นเข้ามาแทนในเรื่องสั้น “ผีเลี้ยงพระ” จากความคิดและกระแสโลกาภิ
วัตน์ที่เปลี่ยนแปลง จึงสะท้อนให้เห็นภาพการอยู่ร่วมกันบนความหลากหลาย ด้วยสาเหตุการ

ข้ามพรมแดนและปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นหลัก เช่นเรื่องสั้น “แขกในบ้านไอ้แดง” และ เรื่องสั้น “นารายณ์”

อย่างไรก็ตาม คนชายขอบเหล่านี้ก็ยังเป็น “คนอื่น” ในสายตาของคนส่วนใหญ่และกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันหรือต่างชาติพันธุ์กันอยู่นั่นเอง

บทส่งท้าย

รวมเรื่องสั้น “บังไพรแห่งضبจำปาและเรื่องอื่น ๆ ” ของ องค์ บรรจุน นำเสนอเรื่องราวแนวสังคมนิยม (realism) หรือสมจริงเป็นส่วนใหญ่ โดยใช้สรรพนามบุรุษที่ 1 (character narrator) เป็นผู้เล่าเรื่องที่ตนประสบพบมา ในฐานะคนชายขอบ ทั้งคนมอญ พม่า เขมร ญวน ไตและกะเหรี่ยง เป็นต้น และผู้เล่าเรื่องเสมือนมีตัวตน (omniscient) ที่เป็นเพียง “เสียง” วิจารณ์หรือตัดสินตัวละคร “คนชายขอบ” (marginal people) ผ่านพฤติกรรมและบทสนทนาเพื่อสะท้อนภาพระหว่างสองตัวละครที่อยู่ในฐานะคนชายขอบด้วยกัน ซึ่งทำให้เห็นถึงทัศนะที่คนชายขอบหรือกลุ่มของตนเอง ยกเว้นเรื่องสั้น “สับสวิตช์” ที่ผู้เขียนใช้ตัวละครที่ไม่ได้เป็นคนชายขอบ แต่เล่าผ่านสายตาของ “แสงไฟ” จึงทำให้เห็นมุมมองที่แตกต่างระหว่างบทบาทและหน้าที่ ซึ่งการนำเสนอภาพผ่านพฤติกรรม บทสนทนาหรือความคิดของตัวละครที่เป็นคนชายขอบดังกล่าว ทำให้มองเห็นลักษณะและเข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของตัวละครได้ชัดเจนลึกซึ้ง ถึงจิตใจในความเป็น “คนอื่น” (others) ทั้งจากบริบทภูมิศาสตร์และชาติพันธุ์ ที่แสดงถึงการอพยพหลบหนีเข้ามาเมืองไทยหลากหลายชาติพันธุ์ รวมถึง “คนชายขอบ” ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยด้วย หรือจากบริบททางเศรษฐกิจที่เป็นปัจจัยหลักให้กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ (ethnic group) อพยพหลบหนีเข้ามาเป็นผู้ใช้แรงงานหรือแรงงานต่างด้าวที่รู้สึกแปลกแยกจากสังคมกระแสหลักหรือถูกคนในสังคมมองด้วยสายตาถูกเหยียดหยาม ลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงละเมิดสิทธิมนุษยชนพวกเขาเหล่านั้นด้วยวิธีการรูปแบบต่าง ๆ และจากบริบทสังคมและวัฒนธรรม ที่เกิดจากการอพยพหลบหนีเข้ามาเมืองไทย โดยกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ได้นำความคิด ความเชื่อ ขนบประเพณี วัฒนธรรมและอัตลักษณ์ (identity) ของตนข้ามพรมแดนเข้ามาด้วย รวมถึง ภาษา อาหาร การแต่งกายหรือการสร้างวัดที่เรียกว่าชุมชนทางศาสนา (religious community) ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการพยายามกลืนกลายให้เป็นส่วนหนึ่งของสังคม แต่ก็ยังถูกแบ่งแยกจนบางครั้งบางวัฒนธรรมหรืออัตลักษณ์ก็ไม่อาจจะบู่ได้ชัดเจนว่าเป็นของใครกันแน่ เพราะเหตุการณ์เข้ามาอยู่ร่วมกัน กระแสโลกาภิวัตน์และวาทกรรมการพัฒนาประชาคมอาเซียน ซึ่งเรื่องสั้นชุด

ดังกล่าว ได้นำเสนอมุมมองหลากหลายของความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ให้ผู้อ่านได้เรียนรู้ ทำความเข้าใจในการอยู่ร่วมกันโดยไม่แบ่ง “เขา” แบ่ง “เรา” หรือมองเห็นเป็น “คนอื่น” ที่เกิดจากความแตกต่างทางบริบทหรือคติทางประวัติศาสตร์ ชาติพันธุ์ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม โดยมีจุดประสงค์คำอุทิศที่ผู้เขียนกล่าวไว้ว่า

“ขอมอบคุณค่าความดีอันอาจเกิดขึ้นจากหนังสือเล่มนี้ให้กับ “ผู้อ่าน”
ที่ได้ผ่านพบความงามอันเกิดจากความหลากหลายของผู้คนและวัฒนธรรม
อันเป็นเสน่ห์เฉพาะพื้นที่ซึ่งกระตุ้นให้เกิดการเดินทาง การเดินทางทำให้เกิด
เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ย่อมทำให้เกิดความ
เข้าใจและความเข้าใจย่อมนำมาซึ่งความผาสุกระหว่างกัน”

ดังนั้น องค์ บรรจุน ในฐานะคนไทยเชื้อสายมอญ จึงได้ทำหน้าที่สะท้อนภาพสังคมปัจจุบันจากประสบการณ์และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคมไทย โดยยอมรับและแสดงตัวตนความเป็นชาติพันธุ์ (ethnic) ออกมาผ่านงานวรรณกรรม ผ่านการเล่าเรื่องที่มุ่งเน้นความเข้าใจ “ตนเอง” จนนำไปสู่ความเข้าใจ “คนอื่น” มุ่งหวังให้สังคมทำความเข้าใจตนและกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความสัมพันธ์ภายในระหว่างภูมิภาคอาเซียนจากเรื่องเล่าที่ประกอบสร้างขึ้น เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกและไม่เป็น “คนอื่น” อีกต่อไป

Reference

- Ban Chun, O. (2017). **Bangphrai haeng sap champa lae rueang uen.**
(in Thai) [Bang Phrai of Sap champa and Other Stories].
Bangkok: Phraeo.
- Bankhachon, T.(1999). **Nawaniyai kap sangkhom Thai (2475-2500).**
(In Thai) [Novel and Thai Society (1932-1957)] (2nd Edition).
Bangkok: Textbook Project of Faculty of Arts, Chulalongkorn
University.
- Chensantikun, N. (2015). **Khwaam lak lai thang chattiphan kap prathet Asian: PanhaLaeKhoPhicharana.** (in Thai) [Diversity of Ethnicity]

- and ASEAN Countries: Problem and Issues. **Journal of Executive.** 35 (2) :33-45.
- Phanwakkhaphan, N. (2015). **Chuan thok chat lae chattiphan.** (in Thai) [Discussing on Nationality and Ethnicity]. Bangkok: Siamparithat.
- Samutkhup, S and Kitti-Asa, P (1999). **Khon chai khop : chiwit lae chumchon khong raengngan Thai nai yipun.** (in Thai) [Marginal people: Life and Community of Thai Labor in Japan in Anthropology and Globalization, 15-62]. Nakhonratchasima: Technology Department, Suranaree University of Technology.
- Santisombat, Y. (2008). **Amnat phuen thi lae attalak thang chattiphan : kan mueang watthanatham khong rat chat nai sangkhom Thai.** (in Thai) [Power, Area, Identity of Ethnic: Politics and Culture of Nationality in Thai Society]. Bangkok: Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre.
- Sombun, W. (2010). **Rat - chattiphan kho sangket bang prakan wa duai khwam pen chat khwam pen rat lae panha chattiphan.** (in Thai) [Nation-Ethnicity: Some Remarks on Nationality and State and Problem of Ethnicity]. Bangkok: Sommot.
- Sunthonratham, C.(2016). **Saksi khwam pen manut khong khon chai khop: Phap sathon chit winyan prachathippatai nai rueangsan** (in Thai) [Dignity of Humanity of Marginal People: Image Reflected Spirit of Democracy in Short Story]. **Journal of Humanities and Social Sciences**, 8 (1): 153-180.
- Tailangkha, I (2000). **Sat lae sin haeng kan lao rueang.** (in Thai) [Sciences and Art of Story Telling]. Bangkok: Kasetsart University.
- Thongthao, P. (2011). **Phap khon chai khop nai wannakam yaowachon.** (in Thai) [Image of Marginal People in Youth Literature] Master's Thesis in Thai Language, Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University.